

De Groene Fabriek. Winnaar Eo Wijersprijsvraag 2015

Reflectie door Jan Schouw

Pakhuis de Zwijger, 1 oktober 2015. Circulaire stad #22: Nederland Kringloopland

De omschakeling naar een duurzame energiehuishouding is op meerdere fronten zichtbaar. In 2013 werd er, mondiaal gezien, voor het eerst in de geschiedenis meer hernieuwbare energiecapaciteit gerealiseerd dan fossiele capaciteit. Shell maakt pas op de plaats met de winning van olie in Alaska; wereldwijd trekken investeerders miljarden terug uit de fossiele energiebranche, met het Noorse pensioenfonds als opvallende en invloedrijke partij. In ons land wint Urgenda een proces tegen de staat om een strikter klimaatbeleid af te dwingen. We kunnen ondertussen met recht zeggen dat het begin van het einde van fossiel is ingezet.

Ons land staat met het aandeel hernieuwbare energie op een trieste 25e plaats in de Europese ranking van de 27 EU-lidstaten. We doen het ronduit beschamend slecht. Hoe kan dat? Waar liggen de hobbels en waarom komen we er niet overheen? Er zijn natuurlijk 'verzachtende omstandigheden'. Klein land, erg energie-intensief, te vol en dus weinig ruimte voor inpassing grootschalige hernieuwbare energieopwekking enz. enz. Maar dat kan en mag geen reden zijn voor ons slaapverwekkende tempo.

De winnaar van de Eo Wijersprijsvraag, de Groene Fabriek, is een prachtig plan, waarmee ik knelpunten en oplossingen wil illustreren

### **techniek is er...**

Grote stappen op weg naar een duurzame energiehuishouding kunnen worden gemaakt met technologie die er allang is, goed werkt en nog steeds goedkoper wordt. De Groene Fabriek gebruikt standaard technologie als windturbines, zonnepanelen en vergisting van biomassa als dragers van de energiehuishouding. Daar moet het dus mee lukken!

### **het geld is er ....**

"Voor een goed project is altijd geld.... " is een standaard uitspraak uit de financiële wereld. Een goed project is dan gedefinieerd in termen van risico, rendement en zekerheden. Sterker: er is zelfs behoefte aan projecten die gefinancierd kunnen worden.

**maar van droom naar daad ....** blijkt toch erg lastig in de praktijk. Techniek en geld zijn niet toereikend. En oplossingen zijn ook nog niet erg voorhanden lijkt het. Als het gaat om realisatie van mooie plannen, ook in het plan De Groene Fabriek wordt het allemaal wat schimmiger. Dan worden begrippen geïntroduceerd als:

- samenwerking tussen partijen,
- samenwerking in de keten

- faciliterende overheid
- verandering van leefwijze
- transformatie van de ruimte

Maar dit zijn allemaal geen instrumenten waarmee we massief hernieuwbare energiec capaciteit weg kunnen zetten. Het zijn op zijn hoogst wensen, die schreeuwen om concrete uitwerking. Wat zijn de prikkels voor samenwerking? Wat doet een faciliterende overheid concreet? Welke veranderingen bedoelen we?

### **Wie betaalt ... bepaalt ...**

Zolang de energieproductie nog in handen is van de klassieke spelers, zullen de veranderingen en het tempo door die partijen worden bepaald. We polderen dan door, b.v. met een SER Energieakkoord, wat steeds meer een papieren tijger lijkt te zijn.

### **Nieuwe orde ...?**

Er is, niet alleen in Nederland, sprake van een beweging 'van onderop'. Groepen burgers, of bedrijven die de energievoorziening zelf gaan regelen, met hernieuwbare bronnen.

Het democratiseren van de energievoorziening legt eigendom en zeggenschap dus bij andere partijen. Dat is een radicaal andere weg. Ondanks de ronkende geluiden van een organisatie als Hier Opgewekt is deze beweging in Nederland weliswaar numeriek groot, maar qua impact nog marginaal. Dat ligt in een land als Duitsland anders. Daar is meer dan 50% van de opwekcapaciteit aan duurzame energie in handen van burgers, agrariërs en energiecoöperaties! Het verschuiven van eigendom en zeggenschap betekent dat de energievoorzieningen een onderdeel van je dagelijks leven, van je stijl van leven gaat worden. Het gaat leunen op het stelsel van eigen waarden en normen. Het wordt meer dan een 'commodity'.

Het bezit, maar ook lasten en lusten van hernieuwbare energiebronnen geeft een andere dynamiek, andere belangen en kan voor versnelling van de energietransitie zorgen als het massa krijgt. Om zover te komen is nog wel het e.e.a. nodig, met duidelijke rollen voor partijen.

### **het geld is er niet .... vacature 1:**

Een hernieuwbaar energieproject van de grond krijgen is tijdrovend, vraagt expertise en behendigheid in het sturen van zo'n proces. Een lokaal/regionaal initiatief als De Groene Fabriek heeft m.a.w. geld nodig voor de *projectontwikkeling*. Als dat eenmaal leidt tot een solide businessplan, dan is financiering van de realisatie geen probleem meer. We hebben dus een maatschappelijke vacature: we zoeken partijen die een revolverend fonds willen inrichten om de *projectontwikkeling* te financieren.

### **de bottom up beweging kan niet zonder top down .... vacature 2:**

de veel geroemde bottom up beweging typeert zich nog te veel als 'uitvinders'. Overal probeert iedereen het helemaal anders te doen. En vaak blijkt dat overal dezelfde vragen opdoeken. Hoe paradoxaal ook: de bottom up beweging is gebaat bij uniformiteit en schaalgrootte. Overal hetzelfde, maar met een 'couleure locale'. Hier tekent zich een tweede vacature af: er is behoefte aan partijen

die de bottom up beweging helpen professionaliseren; als speler neer kunnen zetten binnen het krachtenveld en zorg kunnen dragen voor verbinding met wet- en regelgeving en geld. Voor de overheid zouden energiecoöperaties (zoals burgers en bedrijven zich vaak verenigen) moeten worden gezien als zogenaamde "dienst van algemeen economisch belang". Een juridische figuur waarmee organisaties steun ontvangen van de overheid voor specifieke taken van maatschappelijk belang.

### **flexibilisering van het netwerk ..... vacature 3:**

Het prettige aan duurzame energie is dat het gratis, schoon en oneindig is. Het lastige is dat je het niet uit en aan kan zetten. En dat betekent dat er soms te veel, soms te weinig energie wordt opgewekt. Grootgebruikers van energie profiteren van lage stroomprijzen op de piekmomenten. Kleingebruikers niet. Als de pieken op het net onder invloed van een groter aandeel hernieuwbare energie toenemen, en gebouwen ook steeds vaker zowel energie gebruiken, opwekken en kunnen opslaan, dan zit daar een potentieel om vraag-aanbod-opslag veel intelligenter te regelen en daarmee: de energienetten lager te belasten en energievraag te reduceren. Gebruik alleen energie als er overvloed is, want dan kost het niks! Welke bedrijfstak voelt zich uitgedaagd? Welke bedrijven ontwikkelen producten en diensten die hier op inspelen? Dit is voer voor de netwerkbedrijven in ons land!

Het concept van de Groene Fabriek laat wat mij betreft een aantal kansen liggen. De fabriek zou op zijn minst **groene filialen** moeten hebben en filiaalhouders. Dat zijn gebouwen en gebouweigenaren die zowel mede-aandeelhouder kunnen zijn als afnemer of leverancier van energie. Een individuele woningeigenaar, een woningcorporatie, een bedrijf. Een enorme potentie aan filialen en... zonder ruimtelijke aanpassingen in de stedendriehoek!

De groene fabriek moet zich klaar maken voor de kansen die er gaan ontstaan voor opslag, conversie naar brandstoffen of biobased materiaal op momenten van overvloed. Er moeten **groene magazijnen** bij de Fabriek komen. De meerwaarde van die 'magazijnen' zullen de acceptatie van grootschalige wind- en zonneparken aanmerkelijk doen toenemen.

Tot slot biedt de groene fabriek, met haar filialen en magazijnen, een ideale onderwijsplek en plek voor start ups om nieuwe diensten en producten te ontwikkelen die de fabriek, haar stakeholders en filiaalhouders verbindt.